

Голові Разової спеціалізованої вченої ради
PhD 9170 Львівського державного університету
фізичної культури ім. Івана Боберського,
доктору наук з фізичного виховання та спорту,
доц. Хіменес Х.Р.

Рецензія

кандидата наук з фізичного виховання і спорту,
доцента, **Каратника Івана Васильовича**

на дисертаційну роботу **Смирновської Софії Богданівни**
на тему «**УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНІКО-ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ**
ВАТЕРПОЛІСТІВ НА ЕТАПІ ПОПЕРЕДНЬОЇ БАЗОВОЇ ПІДГОТОВКИ З
УРАХУВАННЯМ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ
ХАРАКТЕРИСТИК»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка,
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Водне поло – дуже активний та емоційний вид спорту, який часто супроводжується змагальною конкуренцією, безкомпромісною боротьбою та високим рівнем протидії супернику. Відповідно до різноманітності технічних прийомів у водному поло та складності об'єктивного оцінювання змагальної ситуації суддями, Міжнародна федерація плавання постійно займається вдосконаленням правил змагань. У свою ж чергу, науковці шукають шляхи для вдосконалення процесу підготовки ватерпольних команд та продовження спортивного довголіття.

В умовах інтенсифікації змагальної діяльності у спорті загалом та ігрових видах спорту зокрема набуває актуальності пошук нових підходів до удосконалення процесу техніко-тактичної підготовки спортсменів. Одним із таких підходів є удосконалення техніко-тактичної підготовки в ігрових видах спорту шляхом диференціації підготовки спортсменів різних ігрових амплуа. Водне поло – командний ігровий вид спорту, що зумовлює поділ спортсменів на ігрові амплуа. Відомо, що гравці у зв'язку з домінуючими функціями поділяються на нападників, захисників, гравців середньої лінії та воротаря. Психофізіологічні

характеристики спортсменів є важливими у водному поло, але, все ж, деякі з них мають переважне значення для того чи іншого амплуа.

Важливими характеристиками, якими мають володіти ватерполісти це стійка мотивація, волеві якості та психоемоційний стан, бо часто саме вони відіграють визначальну роль у запеклому змагальному поєдинку. Резервом удосконалення техніко-тактичної підготовки у водному поло є урахування психофізіологічних характеристик спортсменів при плануванні процесу підготовки.

Усі ігрові навички формуються в органічному поєднанні техніки з тактикою із усесторонніми вміннями в плаванні. Ватерполіст неодмінно повинен бути відмінним плавцем, який здатний швидко і безперервно маневрувати. В практиці водного поло основна увага тренерів і спортсменів приділяється безпосередньо вдосконаленню техніки і тактики гри. Розвиток необхідних фізичних якостей ватерполістів у більшості випадків здійснюється разом з удосконаленням техніко-тактичної підготовки. Однак із ростом спортивної майстерності, коли технічні і тактичні дії вивчені з необхідною повнотою, все більшого значення набуває фізична підготовленість, на базі якої реалізується високий рівень техніки та ефективна тактика ведення гри.

Таким чином, проблема розробки, теоретичного і експериментального обґрунтування удосконалення техніко-тактичної підготовки ватерполістів на етапі попередньої базової підготовки з урахуванням індивідуальних психофізіологічних характеристик є актуальним завданням.

Актуальність дисертаційного дослідження підтверджується приналежністю його до державної теми НДР, в рамках якого воно виконувалося. Дисертаційне дослідження виконано в рамках теми «Теоретико-методологічні основи тактики в спорті» (номер державної реєстрації: 0121U100634) на 2021–2025 рр. плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського.

Результати оцінки наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Науковий рівень дисертаційної роботи, представленої для рецензії є достатнім. Авторка представила свою працю з дотриманням встановлених вимог щодо структури та змісту дисертації, запропонувала актуальні наукові завдання та їх розв'язала.

Робота написана українською літературною мовою із використанням наукового стилю. Застосована у тексті наукова термінологія є зрозумілою та відповідним чином роз'яснена для читача.

Наукові публікації автора (окремі у співавторстві) відповідають обраній науковій тематиці. Зокрема публікації, в яких висвітлено основні наукові результати дослідження представлені в достатній кількості (7 наукових публікацій, 4 статті, які включено до фахових наукових видань України). Основні теоретичні положення, експериментальні дані та висновки оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях «Молода спортивна наука України» (Львів, 2022–2024 рр.); III Міжнародному конгресі «Рятування на воді» у м. Бидгощ (Польща); I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми та перспективні напрями розвитку сучасного спорту: актуальні питання теорії та практики» (Харків, 2023 р.); VI Міжнародній конференції «Сталий розвиток та спадщина у спорті: проблеми та перспективи» (Київ, 2022 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту, фізичної терапії та ерготерапії» (Дніпро, 2023 р.); XVI Міжнародній конференції молодих вчених «Молодь та олімпійських рух» (Київ, 2023 р.).

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень.

Наукова новизна:

- вперше обґрунтовано доцільність диференціації техніко-тактичної підготовки ватерполістів з метою формування ігрових амплуа на етапі попередньої базової підготовки;

- вперше обґрунтовано способи диференціації техніко-тактичної підготовки ватерполістів з урахуванням індивідуальних психофізіологічних характеристик на етапі попередньої базової підготовки;

- вперше обґрунтовано комплекси засобів техніко-тактичної підготовки ватерполістів, що за структурою та змістом відповідають ігровим амплуа;

- удосконалено систему техніко-тактичної підготовки у водному поло;

- набули подальшого розвитку наукові положення щодо факторів результативності змагальної діяльності у спорті;

- набули подальшого розвитку наукові положення щодо засобів та методів підготовки спортсменів у водному поло;

- набули подальшого розвитку наукові положення щодо структури та змісту змагальної діяльності кваліфікованих ватерполістів різних ігрових амплуа.

В зв'язку з цим слід зазначити, що представлена автором робота відповідає сучасним методологічним вимогам до наукових досліджень, у тому числі – до наукових досліджень в спорті.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці методики техніко-тактичної підготовки ватерполістів з урахуванням їх ігрових амплуа на етапі попередньої базової підготовки, практичних рекомендацій щодо підготовки ватерполістів з урахуванням їх індивідуальних психофізіологічних характеристик.

У процесі застосування авторської програми удосконалення техніко-тактичної підготовки ватерполістів на етапі попередньої базової підготовки з урахуванням індивідуальних психофізіологічних характеристик спостерігався приріст показників психофізіологічних характеристик, а також показників техніко-тактичної підготовленості, що підтверджено об'єктивними показниками етапного контролю.

Результати впроваджено в навчально-тренувальний процес КЗ «ДЮСШ ім. Анатолія Дідуха» м. Львова, КДЮСШ ім. Юрія Кутенка м. Львова, ТВО «СОК «Єврорт»» м. Львова, про що свідчать відповідні акти впровадження.

Рівень наукової обґрунтованості результатів дисертаційної роботи.

Наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані у

дисертації, достатньою мірою обґрунтовані експериментальними даними, відповідають меті та завданням роботи.

Було проведено опитування тренерів 20 тренерів (2022 р.), які мають стаж роботи понад п'ять років, відповідну кваліфікацію й досвід роботи з спортсменами різної кваліфікації. Анкета містила 12 питань, що стосувалися аспектів техніко-тактичної підготовки, вікових особливостей спеціалізованого навчання, значення психофізіологічних характеристик спортсменів різного амплуа.

Педагогічний експеримент проводився впродовж 4 мезоциклів підготовки (з 15.01.2024 р. по 27.04.2024 р.) на базах КЗ «ДЮСШ ім. Анатолія Дідуха» (м. Львів, палац спорту «Динамо»), ТВО «СОК «Євроспорт»» (м. Львів, пл. Петрушевича) та КДЮСШ ім. Юрія Кутенка (м. Львів, басейн навчально-спортивної бази літніх видів спорту Міністерства оборони України).

В експерименті всього брали участь 60 ватерполістів на етапі попередньої базової підготовки, віком від 9 до 12 років, яких на початку експерименту було випадковим чином розділено на чотири групи: три експериментальні та контрольну. В експериментальні групи увійшло 45 спортсменів, а в контрольну – 15. Так, з 45 спортсменів вихідної експериментальної групи було утворено три експериментальні групи відповідно до ігрового амплуа по 15 ватерполістів у кожній. Експериментальні групи включали в себе спортсменів відповідного ігрового амплуа: експериментальна група №1 – нападники, експериментальна група №2 – гравці середньої лінії та експериментальна група №3 – захисники. У контрольну групу було віднесено 15 ватерполістів різних ігрових амплуа.

Автор належним чином порівнює отримані власні дані з даними наукових праць інших фахівців. Наводить чіткі аргументи та роз'яснення.

Достатній рівень обґрунтованості результатів дослідження пов'язаний також із належним застосуванням сучасних інструментів вимірювання та достатньою кількістю вимірювання показників. Вимірювання психофізіологічних показників було здійснено з використанням комплексу «Нейрософт-психотест» за такими характеристиками: проста зорово-моторна реакція, реакція вибору,

реакція розрізнення, стійкість до перешкод, реакція на рухомий об'єкт, теплінг-тест, вимірювання сили м'язового напруження кистей, а також визначення здатності до переключення уваги за таблицею «Шульте-Платонова». Вимірювання техніко-тактичних показників проводилися за такими показниками: час пропливання дистанцій (100 м комплексне плавання і 100 м кролем на грудях, старт з води); пропливання 5х3 м у площині воріт; час 10 вистрибувань з води; основний кидок м'яча на дальність у «коридорі» шириною 2,5 м; ведення м'яча ватерпольним кролем 15 м; виконання кидка в заданий сектор воріт з відстані 7 м; кількість кидків і прийому м'яча однією рукою об стіну на відстані 2 м за 60 с.

Рівень виконання поставленого наукового завдання.

Вважаємо, що формулюючи та, в подальшому, реалізуючи завдання наукового дослідження, автор логічно та послідовно досягнув мети дослідження.

Смирновській Софії Богданівні вдалося визначити структуру та зміст змагальної діяльності кваліфікованих ватерполістів різних амплуа та значущі психофізіологічні характеристики спортсменів у водному поло.

Розроблено програму удосконалення техніко-тактичної підготовки ватерполістів на етапі попередньої базової підготовки з урахуванням їх індивідуальних психофізіологічних характеристик, які автором ґрунтовно розкриті у підрозділі 4.1 дисертаційної роботи.

Вагоме значення має перевірка ефективності програми удосконалення техніко-тактичної підготовки ватерполістів на етапі попередньої базової підготовки з урахуванням їх індивідуальних психофізіологічних характеристик, які автор описує у розділі 4. В їх числі підрозділи: динаміка показників психофізіологічних характеристик та техніко-тактичної підготовленості ватерполістів впродовж педагогічного експерименту описано в підрозділі 4.3.; показники психофізіологічних характеристик та техніко-тактичної підготовленості ватерполістів у кінці педагогічного експерименту описано в підрозділі 4.4.

Рівень виконання наукового завдання є достатнім з позиції вимог до

написання наукової роботи на здобуття ступеня доктора філософії.

Оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Методологічний апарат роботи відповідає поставленим завданням. Автор в достатній мірі розкриває методи наукових досліджень у розділі 2. Застосування теоретичного аналізу та узагальнення літературних джерел, педагогічного спостереження, опитування, педагогічного експерименту та методів математичної статистики вказує на те, що Смирновська Софія Богданівна в належній мірі оволоділа методологією наукових досліджень та підбрала методи, які дозволили провести власне наукове дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності, фабрикації; фальсифікації у дисертації та/або наукових публікаціях здобувача.

Згідно проведеного аналізу представленої наукової роботи, а також наукових публікацій за результатами дослідження ознак порушення академічної доброчесності не виявлено, а використання текстових запозичень супроводжується посиланням на наукові праці інших авторів.

Зауваження до дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота здобувача має логічний та послідовний виклад матеріалу, є доступною для розуміння ключових положень та містить достатньо обґрунтовані результати. Водночас, на нашу думку у ній наявні окремі компоненти, які мають дискусійний характер, потребують уточнення чи пояснення, а саме:

1. На с. 59-60 зазначено що педагогічний експеримент тривав впродовж 3 мезоциклів, а на с. 115 дисертації зазначено що експериментальна програма включала 4 мезоцикли: три базових та один контрольнo-підготовчий тривалістю 3 місяці.

2. На с. 118-119 зазначено вправи, які були включені до програми педагогічного експерименту, хотілося би порівняти чи побачити вправи, які

застосовувалися в тренуваннях в контрольній групі (які є в програмі ДЮСШ), та дізнатися, чим вони відрізняються.

3. На с. 131-141 зазначено показники психофізіологічних характеристик та динаміку їх змін на початку та в кінці експерименту в експериментальних групах, однак попри приріст показників техніко-тактичної підготовленості, не усі показники психофізіологічних характеристик достовірно зросли під час експерименту, а на с. 134 вказано, що деякі психофізіологічні характеристики обумовлені генетично. На нашу думку авторці було б доцільно більш детально обґрунтувати застосування психофізіологічних характеристик, як критеріїв ефективності експериментальної програми.

4. У тексті дисертації зустрічаються орфографічні помилки: с. 38 одним; с. 47 певні показники; с. 55 спортсменів, останніх, удосконалення; с. 160 диференціації підготовки.

5. У тексті дисертації є термін «показники спеціальної плавальної підготовки» (с. 164, 165, 166, 168, 170). Можливо, варто було би застосувати термін «спеціальна підготовка плавців», або зазначити походження чи власне авторство терміну.

6. У дисертації авторкою було застосовано термін «загальна плавальна працездатність» на с. 174. На нашу думку необхідно застосовувати термінологію, яка відображена у фундаментальних дослідженнях теорії спорту, або зазначити походження терміну.

7. У переліку літературних джерел п. 17 подане джерело іноземною мовою, хоча всі іншомовні джерела подаються з п. 80.

8. У списку публікацій здобувача (дод. 2), порушено нумерацію публікацій.

Проте зауваження, що висловлені вище, мають дискусійний характер, що не зменшує наукову новизну, теоретичну і практичну значущість дисертаційної роботи.

Висновок про відповідність дисертації.

Дисертаційна робота **Смирновської Софії Богданівни** на тему

«Удосконалення техніко-тактичної підготовки ватерполістів на етапі попередньої базової підготовки з урахуванням індивідуальних психофізіологічних характеристик» є завершеним науковим дослідженням з достатнім рівнем наукового обґрунтування результатів.

Робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор **Смирновська Софія Богданівна** заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Рецензент:

кандидат наук з фізичного виховання
та спорту, доцент, доцент кафедри
спортивних та рекреаційних ігор
Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана Боберського

Іван КАРАТНИК

Проректор з науково-педагогічної роботи
та міжнародних зв'язків Львівського
державного університету фізичної культури
імені Івана Боберського,
доктор наук з фізичного виховання
та спорту, професор

Мар'ян ПІТИН